

Marcin Brataniec*

DETAL JAKO METAFORA.
KREMATORIUM BERLIN TREPTOW. AXEL SCHULTES,
CHARLOTTE FRANK

DETAIL AS A METAPHOR.
BERLIN TREPTOW CREMATORY. AXEL SCHULTES,
CHARLOTTE FRANK

Detal architektoniczny może być stać się samodzielnym elementem kompozycji architektonicznej i łączyć lub dzielić przestrzenie. Architekci Axel Schultes i Charlotte Frank w zrealizowanym w latach 1992–2000 projekcie krematorium Berlin Treptow Baumschulenweg udowadniają, że detal architektoniczny zaprzeczając czysto użytkowemu przeznaczeniu budowli, może mieć zdolność przeniesienia obiektu użytkowego w przestrzeń metafory, w sferę spekulacji filozoficznych i metafizycznych.

Słowa kluczowe: detal, krematorium, metafora

Architectural detail can become an independent element of architectural composition and combine or divide spaces. The architects Axel Schultes and Charlotte Frank building of Berlin Treptow Crematorium Baumschulenweg completed 1992–2000, prove that architectural detail, by denying the simply useful purpose of the building, may have the ability to transfer utilitarian object in space metaphor, into the realm of philosophical and metaphysical speculation.

Keywords: detail, the crematorium, a metaphor

*Poza rzeczy-wistością nie szukaj już niczego,
bo wistość tych rzeczy jest nie z świata tego.*

Witkacy [1]

1. Światło

W miejscu, gdzie tradycyjnie kształtowana głowica słupa zwiększa swoją masę, stanowiąc racjonalną, wynikającą z praw fizycznych podporę, architekt

* Brataniec Marcin, mgr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, studia doktoranckie.

wprowadza światło. Światło staje się podporą. Światło zyskuje masę odbierając ciężar przekryciu sali ceremonii.

Architekci przywołują atmosferę wnętrz ceremonialnych dawnych kultur i arabskich meczetów. Detal podpory otoczonej światłem jest współczesnym powtórzeniem tradycyjnego detalu sztuki islamu [2].

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że ów detal głowicy słupa został już powtórzony w innych budowlach. Być może, powtarzając stare słowo w nowym brzmieniu, przywrócił je językowi architektury i stał się jego niezbędną częścią jak niegdyś kapitele doryckie, jońskie, korynckie.

2. Czas

W ścianie sali ceremonii uformowano nisze. W takich niszach architekt i jego mecenas zwykle umieszcza figury świętych i wielkich tego świata. W berlińskim krematorium nisze wypełnia przesypujący się piasek

Piasek – symbol czasu. Piasek, którego natura jako efektu rozpadu i erozji, jest uniwersalnym *emento mori*. Piasek, którego drobna ruchliwość wprowadza drżenie w nieruchomą przestrzeń, pomiędzy masywną materię ścian.

3. Geometria

Kominy rozszerzają się ku górze, być może naśladowując gest otwartych dłoni i szukając łączności z niebem, powietrzem i przestrzenią. Być może zadanie jest czysto geometryczne. Jak połączyć ortogonalną geometrię budowli wynikającą z siły ciężenia z geometrią przestrzeni, która jest bezkierunkowa lub ma nieskończenie wiele geometrii?

Odpowiedzi udzielono w sposób otwierający drogę dla myśli.

Komin, który dla tego rodzaju budowli jest bodaj najtrudniejszym elementem staje się metaforą, łącznikiem tego co ciężkie i przyziemne z lekkością uwolnionej materii. Dla jednych otwarta geometria kolumny to łącznik z zamieszkałym niebem, dla innych z uniwersum kosmosu, dla innych z pustką.

4. Detal

Detal obiektu architektonicznego bywa formowany jako jego część, która jest rozwinięciem i wynikiem zasady jego kształtowania. Proporcja, zasada konstrukcyjna czy koncept budowli znajdują zwykle swoje pomniejszone odzwierciedlenie w postaci detalu, czy to rozwiązania jej części czy ich połączenia, zdobienia i ornamentu.

Istnieje także możliwość autonomicznego potraktowania detalu, który może stać się samodzielnym elementem kompozycji architektonicznej i łączyć lub dzielić przestrzenie.

Możliwość detalu, który staje się łącznikiem przestrzeni fizycznych i definiuje konstrukcję obiektu opisują Ben van Berkel i Caroline Bos w odniesieniu do dzieł Carlo Scarpy [3]. W niektórych przypadkach detal może stanowić punkt przejścia formy architektonicznej z przestrzeni fizycznej ku innej przestrzeni.

Architekci Axel Schultes i Charlotte Frank w zrealizowanym w latach 1992–2000 projekcie krematorium Berlin Treptow Baumschulenweg [4] udowadniają, że detal architektoniczny zaprzeczając czysto użytkowemu przeznaczeniu budowli, może mieć zdolność przeniesienia obiektu użytkowego w przestrzeń metafory, w sferę spekulacji filozoficznych i metafizycznych.

Obiekt, zgodnie z opisem autorskim, ukształtowany jako masywną bryłę, która zawiera w sobie pustki wnętrza ceremonialnych i użytkowych. Architekci

opisują ją jako „kamień grobowy” [5]. Jego wnętrza przywołują skojarzenia z potężną surowością sztuki egipskiej, lecz jednocześnie las swobodnie ustawionych podpór odnosi do pierwotnego związku człowieka z naturą. Głowice kolumn wywiedzione są ze sztuki islamu. Gra odniesień zawartych w projekcie i zrealizowanej budowli stanowi mistrzowską

wypowiedź na temat tradycji kształtowania architektury funeralnej.

Architektura obiektu nie zatrzymuje się jednak na progu reinterpretacji tradycji. Poszukuje punktów przejścia, znajdując je w detalach, w których światło, czas i geometria prowadzą ku innej przestrzeni.

PRZYPISY

[1] A. Micińska, U. Kenar, *Witkacy. Wiersze i rysunki*, Kraków 1977, s. 2.

[2] por. np. wnętrza sala ablucji w meczecie Hassana II, Casablanca, Maroko.

[3] B. van Berkel, C. Bos, *Detal idealny: temat i motyw* [w]: *Niepoprawni wizjonerzy*, Warszawa 2000, s. 23.

[4] *Architektura i Biznes*, 11/2004.

[5] Zob. opis autorski, www.schultesfrankarchitekten.de.